

સાંસ્કૃતિક વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીગાર-સંગ્રહ
૧૨૪૬

आर्य सदुपदेश.

प्रभु आर्य जज्ञोनं भलु करो



रचनार

चुनीलाल ललुभाई पारेख

फोर्ट हाई स्कूलनो एक विद्यार्थी

“ वृद्ध भरतखंडनो भूमि, पुरुषतानुं पालणुं, तने
बंदन छे, अधा वा सत्यतानी, प्रेमनी, कवितानी अने
शास्त्रनी पिताभूमि हुं तने नमुहुं ”



मुंबाई

आर्यमंडळ छापखानामां

ज य शं क र स वै श्व रे

छापी प्रगट कीधो.

ई. स. १८७९ संवत १९३५

मूल चार आना.

૧૨૫૬

ગ્રંથાર્પણ.

આ આર્યવૃત માતાની કૂલથી પ્રગટ થયેલાં, સદગુણી અને સ્વદેશાભિમાની કૂલદીપક રત્નોને, તેમનાં ઉત્તમ સદ્ગુણ અને સદાચરણ નિહાળી, અને તેમની સ્વદેશ ભક્તિ અને સ્વદેશ પ્રીતિ નિર્ણિ આ લઘુગ્રંથ અતિ ઉત્સાહથી માનપૂર્વક અર્પણ કરુંછું.

કર્તા.

પ્રસ્તાવના.

આ ચિત્તાકર્ષક દેવભૂમિ, સુવર્ણની રાણ, ઈશ્વરની સર્વોત્તમ અઘાત રચનાથી શ્રંગાર પામેલો, પવિત્ર ઋષિમૂનિઓના, દેહ ધારણથી પાવન થયેલો, અને પૂર્વે ઉદયના પ્રકાશિત કિરણોથી પૃથ્વીપરના વીજા સર્જ દેશોને જાંચ પમાડનાર આર્ય દેશની, અને તેના ઉપર વસનારા વિદ્યાકળા કૌશલ્યાદિ વાતોમાં સંપૂર્ણ પ્રવિણતા પામી પ્રજ્ઞાપાત્ર પામેલા આર્યજનોની અગ્રાંચીનકાળમાં જે સ્થિતિ થઈ પડી છે તે વિશે, તથા તેઓ સંબંધી વીજા કેટલાક વિષયો ઉપર લખવાને આજ કેટલાક દિવસો થયાં મારી ઉત્કંઠા હતી, અને તેને મારા મિત્રમંડલ (કલત્ર કે જેના સભાસદો દેશકલ્યાણના ઉત્તમ કાર્યો કરવા પ્રયત્ન કરે છે તેમાં પ્રભૂ તેમને સાહ્યકરો) તેની તરફથી મળેલી ચારંવાર અમૂલ્ય સુચનાથી તથા મારી ઉત્કંઠાને બોધપત્ર નામના એક મરાઠી લઘુગ્રંથ વાંચતાં પુણી મળવાથી મારા પ્રિય આર્યજનોને જે બોલ કહેવાનો આ પ્રસંગ મળવાથી મને ઘણો આનંદ થાય છે.

મેં આ લઘુગ્રંથમાં, નીતિ, સદાચરણ અને સ્વદેશાભિમાન આદિ વાતોમાં સાધારણ વિચાર દર્શાવ્યા છે, તેથી આ ગ્રંથ સર્વેને ઉપયોગી થઈ પડશે. કારણ કે સ્વદેશ સુધારાના સૈન્યનો પક્ષ કરી, સ્વદેશ કલ્યાણાર્થ, કુધારાનો પરાજય કરના સુધારારૂપી વિજયી રણક્ષેત્રમાં ધુમ્મી સ્વદેશનું અલું થાય એમ કરવું એ સર્વ દેશાહતેચ્છુ પુરુષોનો મુખ્ય ધર્મ છે.

પ્રસ્તાવના.

આ પુસ્તક વાંચવોધ લીપીમાં લખવાનું કારણકે હાલમાં સર્વ ઠેકાણે તેનો પ્રચાર વધારે થવાલાગ્યો છે, વઢી આપણી ઉત્કૃષ્ટ સંસ્કૃત ભાષાના ગ્રંથો પણ તેજ લીપીમાં પ્રગટ થયાછે; તેથી તે સાથ આપણો સંબંધ સોડાયાથી તેવા ગ્રંથો વાંચવા આપણું મન વધારે પ્રેરાય.

અ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં એક સુગ્રહસ્થ તરફથી મને જે ઉત્તમ પ્રકારની સાહ્યતા મળી છે તેને માટે તેમનો અતઃકરણથી આભાર માનુંછું; તેમજ મારા પરમસ્નેહિ મિત્ર ભાઈ મોતીલાલ જમનાદાસ સરાફ તરફથી તથા મહા-સુખભાઈ હરગોવિંદદાસ તરફથી આ પુસ્તકના સંબંધમાં ને કંઈ મદદ મળીછે તે માટે તેમનો ઉપકાર માનુંછું.

છેલે આ પુસ્તક વાંચનાર સર્વ સજનોને હું નમ્રતા પૂર્વક વિનાંતિ કરુંછું કે, આ મારો પ્રથમનો પ્રયત્ન નાણી તેમાં ને ભૂલ હોય તે સુધારી વાંચવી અને તેમાંથી ને યોગ્ય ભાગે તે ગ્રહણ કરી સદગુણી થવું.

ચુ. લ. પા.

આર્ય સદુપદેસ.

પ્રભુ પ્રાર્થના.

હે ! સચ્ચિદાનંદ, સર્વજ્ઞ, સર્વા-
તર્યામી, પરબ્રહ્મ, પરમકૃપાલુ, પરમા-
ત્મા ! હું તને પ્રણામ કરુંછું. હે ! સૃ-
ષ્ટિસર્જન, પ્રાણીમાત્રના પિતા, દયા-
સાગર, અનાથના નાથ, રંક રક્ષક !
હું તારી પ્રાર્થના કરુંછું. હે પ્રભુ !
સર્વ શક્તિમાન, ન્યાય સ્વરૂપ, હું તને
સર્વાત્મભાવે વંદન કરુંછું. હે વિભૂ !
તારો અઠ્ઠકઠા, તારી અદ્ભૂત શ-
ક્તિ, અને તારું અપાર ડહાપણ, મનુ-
ષ્યની બુદ્ધિને ઞ્ખમિત કરે છે. હે ભ-
ક્તવત્સલ ! તું. સર્વોત્તમ છે. હે સર્વ
શક્તિમાન મહાપિતા ! હું તારો રંક બા-
લક, તારે સર્ણીગત આવી, નમીનમી

વિનવુંછું કે મને તારી સેવામાં અંગી-
કાર કરજે; મારી પ્રાર્થનાનો સ્વિકાર
કરી, સ્વદેશ કલ્યાણ અર્થે મારી અ-
ભિલાષા પૂર્ણ કરજે; અને મારા સર્વ
માનવ બંધુનું કલ્યાણ કરજે.

પ્રિય આર્ય બંધુઓ !

મારે તમને થોડાં શુભ વચન ક-
હેવાં છે, તે ઉપર લક્ષ આપો, ઠપા
કરી શ્રવણ કરો. જો તે તમને ઉપયો-
ગી લાગે તો તમારા હૃદયમાં કોતરી
રાखો, જો તે તમને મૂલ્યવાન લાગે તો
તમારા કાઠજામાં કોરી રાखો, અને
આ લઘુ ગ્રંથમાં દર્શાવેલો સુબોધ જો
તમોને યોગ્ય લાગે તો તે ગ્રહણ કરી
તે પ્રમાણે વર્તો, કે જેથી મારો શ્રમ
સફળ થયેલો હું સમજું.

સત્ય એ મનુષ્ય જાતનો સ-
ર્વોત્તમ સદ્ગુણ છે. સત્યનો બેલી

ईश्वर ए वात अनुभवसिद्ध छे, वा
स्ते सत्यनो स्विकार करो. सर्व वा
तमां, सर्व प्रसंगे, सर्व समये, सत्यने
आधिन रहो. सत्यने मान आपो.
“सत्योजय अने पापोक्षय” अे श-
ब्दोनुं वारंवार स्मरण कर्या करो. स-
त्यनो कदी अनादर करवो नहि. असत्य
बोलवुं नहि. असत्यने पडछाये पण उभा
न रहो. असत्यथी मृष्टि चालती न-
थी. सत्यवादी थाओ. सत्यवादी
पुरुषो कदी अपराधं करता नथी. अ-
ने क्वचित थाय छे तो तेनो स्विकार
करी, प्रश्नाताप करे छे. अने फरीथी ए-
वुं नहि करवा पण ले छे. जे दुष्टो,
सत्यवादी अने विश्वासु पुरुषोनो घात
करे छे, तेनो भार आ पृथ्विमाता सह-
न करी शक्ति नथी. सत्यथी संपाद-
न करेली कीर्ति यावच्चंद्रादिवाकरौ रहे

छे, जेनुं प्रत्यक्ष प्रमाण जोबुं होयतो वांचो सत्यवादी सूर्यवंशी राजा हरि-
श्वंद्रनुं आख्यान !

खोटी शाक्षी पुरता नहि. खो-
टी शाक्षी पुरवामां अघोर पाप था-
य छे. खोटी शाक्षी पुरनार पुरुष
ईश्वरनो दोषवान अने पापीओनो
पापी छे. खोटी शाक्षी पुरवामां
आत्महत्या जेटलुं पाप कहेलुं छे. माटे
ए प्रमाणे करवानो स्वप्नाम्भं पण वि-
चार लाववो नहि. हमेशां परमरूपाळुं,
महाप्रतापि पिता, परमात्मानो भय
राखो. जेने ए जगतपाळक न्यायी
प्रभुनो भय छे तेने बीजा कोईनो भय
नथी. सघळां दुर्व्यसनोनो त्याग
करो, एटलुंज नहि पण तमारा कोइ
देशी भाई अथवा मानव बंधुमां जो कं-
इ दुर्व्यसन होय, तो ते तमारा पो-

તાનામાંજ છે એમ સમજી, તેને સુબોધ કરી, તે પાપના પંજામાંથી તેને વિમુક્ત કરો. શુભાપિત વાળી બોલવા ઈશ્વરે નિર્માણ કરીલેલા મુખમાંથી નીચ શબ્દો ભાસી તમારી જીભને કદી અપવિત્ર કરતા નહિ. સ્વદેશના કાયદા કાનુનોને માન આપી, સ્વદેશાધિપતિની આજ્ઞા હમેશા માન્ય કરવી એ વિદ્વાન પુરુષોનાં લક્ષણ છે. તેમજ માત પિતાની આજ્ઞા પાઠવી એ માતપિતા પ્રત્યે પુત્રનો મુખ્ય ધર્મ છે, તેને લક્ષમાં રાखો.

તમારા પુત્ર પુત્રી આદિક બાલકોનાં કોમઠ મન, સત્સંગ, સદ્વિદ્યા, અને સદ્ગુણથી ભરો. મોટું કરજ કદી કરવું નહિ. જ્ઞાની પુરુષોને કરજ જેવું કઠિણ કષ્ટ બીજું એકે નથી. કરજ, એ સમય આવે આત્મહત્યા પાતક કાર્ય પળ કરાવે છે. મનુષ્યે મ-

લીનપણું દૂર કરી જેમ બને તેમ સ્વચ્છ રહેવું. સ્વચ્છતા એ આરોગ્યતાનું મૂળ સાધન છે. શરીરપ્રકૃતિ નિરોગી રહે તેને માટે મિતાહારી થવાનો અતિ અગત્ય છે. બ્રહ્મચર્યવ્રત યોગ્ય વય પર્યંત અવશ્ય પાઠવું જોડાએ, કારણ કે એથી આયુષ્યમાં વૃદ્ધિ થાય છે, શરીર બઢવાન થાય છે, મન શક્તિ પ્રબલ થાય છે, અને તર્ક શક્તિ સુધરે છે. એ વાત ધનવંત્રીના સુસૃત અને ચરક એ વૈદક શાસ્ત્રોના ગ્રંથો ઉપરથી તેમજ મનુસ્મૃતિ આદિ વેદાદિક સત્ય જ્ઞાસ્ત્રો ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે.

પ્રિય આર્યો ! તમે તમારાં બાલકોના બાલ્યાવસ્થામાં કદી લગ્ન કરશો નહિ. બાલલગ્ન તમારાં બાલકોનું જીવન ધૂલ્યાણી કરી નાશનાર છે. બાલલગ્ન તમારાં બાલકોને શૌર્યહિન, નામર્દ

अने परतंत्र बनावनार छे. आर्य बंधुओ!
 बाळलग्ननो चाल, तमारो कटो वैरि,
 तमारुं तन मन अने धन हरी लेनार,
 तमारी आखी प्रजाने बळहिन कर
 नार छे. साहस, शौर्य अने धैर्य आदि
 सद्गुणोने लय पमाडनार छे, अने शी-
 यळ व्रतनो ए घातकी शत्रु, एक आ-
 खा देशनी कीर्तिने निस्तेज करनार छे.
 टुकामां बाळलग्न ए कजोडा रूपी झेरो
 फळनुं वृक्षछे. माटे बंधुओ! बाळ लग्ननुं
 नाम स्वप्नामां पण नहि दता. तमारां
 कोमळ बाळकोने बाळलग्न रूपी वि-
 फ्राळ व्याघ्रना झेरी पंजामां न स-
 पडावो. कोमळ करमां दीपक धरी कुवे
 न पडो. छतां चक्षुअे अंध थइ ते-
 ओने दुःखना कुवामां हडसेली न मे-
 लो. जो तंम तमारां बाळकोनां ख-
 रांज हेतस्वी हो, तो योग्य, डाहयां,

અને જ્ઞાની વરકન્યા સાથે તેઓનાં લગ્ન કરો.

અધમ કુલને ઉત્તમ કુલ ગણી તમારા પુત્રપુત્રીઓનો જન્મ વ્યર્થ કરી નાખતા નાહે. ઉત્તમ કુલ તો એને-જ કહેવું કે,

દોહરો

સદ્વિદ્યા સદ્ગુણ સધન, સદાચાર સુવિચાર;

ઉત્તમ કુલનો ભેત કે, જો ઘેર સુખી નરનાર.

આવું ઉત્તમ કુલ જોઈ સુખેથી લગ્ન કરો.

દુર્ગુણોને તમારો સ્પર્ષ પણ થવા નહિદો. સત્સંગ રાखો. સન્નિધિ સાથે મૈત્રી કરો. ઉદ્યોગ કરો. કાલ અતિ અમૂલ્ય છે. તે પવનની માફક ઊડી જાય છે, નદિના પાણીની માફક વહી જાય છે, અને પંખીની પાંખની ત્વરાથી પણ વેઢલો ચાલ્યો જાય છે. બી-

તિ વેળા પાછો આવતી નથી, જે ઘડી જાણ છે તે આયુષ્યમાંથી ઘટેછે, માટે અમુલ્ય વસ્તુ નકામો ન ગાળો. તેનો શુભ ઉપયોગ કરો. આઠસનો ત્યાગ કરી; પરોપકારનાં ઉત્તમ કાર્યો કરવા તત્પર થાઓ. પ્રિયાચરણથી વિદ્યા અને જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય એવો વાદવિવાદ કરો. સ્વદેશ કલ્યાણના કાર્યો કરવામાં તમારા કીમતી કાળનો ઉપયોગ કરો.

જે દેશમાં જન્મ ધર્યો તે દેશનું અભિમાન ધરી તેનું સર્વ પ્રકારે કલ્યાણ કરવા, તમારાં તન મન અને ધનથી હરનિશ તત્પર રહો. જે પુરુષમાં સ્વદેશાભિમાનની કાઠજી નથી તે પુરુષાતન વિનાનો છે. તમારા સ્વદેશમાં પુષ્કળ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થાય, અને તેના વાંચનારાઓની સંખ્યા દિન પ્ર-

તિદિન વૃદ્ધિ પામે, એવા પ્રયત્નો કરો. વિ-
 વિધ પ્રકારનાં સૂબોધકારક પુસ્તકો અને
 વર્તમાન પત્રો પ્રસિદ્ધ કરો, અને તમારા
 દેશી બંધુઓ આ સૃષ્ટિનું સ્વરૂપ સુખ અ-
 ને વૈભવ ભોગવવા સમર્થ થાય એવું
 કરો. દેશી કારીગરોને ઉત્તેજન આ-
 પો. દેશમાં ભિક્ષુકોની સંખ્યા ઓછી
 થાય તેમ કરો; કારણ કે જે દેશમાં
 ભિક્ષુકોની સંખ્યા વધારે તે દેશ દરિદ્ર
 ગણાય છે. કોઈની સાથે વૈરભાવ રાખતા
 નહિ, કારણ કે એથી વચ્ચે મહા અનર્થ
 થાય છે. ઉત્તમ પુરુષોની નિંદા કરવી
 એ અધમ પુરુષનું કામ છે. શુભકાર્ય
 કરવામાં ઐક્યતા એ તેના સારા પરિ-
 ણામનું શુભ ચિન્હ છે. ઐક્યતાવિ-
 ના કોઈ પણ શુભ કાર્ય થવું અશક્ય
 છે. રણક્ષેત્રમાં ઐક્યતા વિજય પ-
 મ્પાડે છે. માટે તમારા દેશમાં વિજ-

यवंतं अक्यतानां शुशोभीत देवाळ्य
बांधो; अने पछी जुओ के ते संपेश्वर म-
हादेवनां दर्शनथी, स्वदेश बांधुओ, पू-
र्वेनी माफक किर्तिना अचल अमर
दूर्गो बांधवा केवा समर्थ थाय छे ?

वेपार ए देशनी उन्नतिनुं एक
अमूल्य साधन छे, कारण के वेपारे
चसती लक्षिम. वेपारनो कंई पार नथी.
वेपारथी देशने सर्व प्रकारे लाभ छे. माटे
देशमां वेपार वधे तेवा उपायो योजो.
देश उन्नतिनुं बीजुं अमूल्य साधन खे-
ती छे. खेतीवाडी उपर सर्वना प्राणनी
दोरी लटकेली छे. “अन्न समान प्राण-
महि” ए वात सिद्ध छे. वास्ते खेती-
वाडीना साह्यत्यमां सुधारो करवा कृषि
शास्त्रनो अभ्यास करो. सर्व काममां य-
थायोग्य प्रयत्न करी फळ मेळववा परम
कृपाळुं ईश्वर उपर आधार राखो. प्र-

ભૂજે કરશે તે ઉત્તમજ કરશે એવો દ્રઢ વિશ્વાસ રાखો. કોઈ સાથે ક્લેશ, કુસંપ, કંકાસ, કદી કરતા નહિ, અને ક્ષતિ ધાય તો ચાર સ્નેહિ સદ્ગ્રહસ્થો સમજાવો જે નિર્ણય લાવે તે માન્ય રાखો. પંચ ત્યાં પરમેશ્વર એ કેહવત સદા યાદ કરો. અદાલતોમાં કજીઆ લઠી પૈસા પાળીમાં નહિ નાखો, અને કીમતી કાલ વ્યર્થ ન કાઢાડો, પૈસાનો તેમજ વચ્ચતનો શુભ ઉપયોગ કરો.

મેહેનત કરવાથી કદિ કંટાળતા નહિ. સ્વદેશમાં ગ્રંથ કર્તાઓને ઉત્તેજન આપો. દેશાટન કરવાથી જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ થાય છે, ઉત્તમ પ્રકારનો અનુભવ મળે છે, દેશ પરદેશમાં કીર્તિ વધે છે; સહન શક્તિ ઘાડી થાય છે, અને એ આદિ અનેક લાભ પ્રાપ્ત થાય છે માટે દેશાટન કરો. વિદેશમાં દેશાટન કરવા

સાહિત્ય અને હિમત ન હોય તો પણ
અવશ્ય તમારા સ્વદેશમાં સ્વૂળે સ્વૂંચરે ફ-
રી ગુપ્ત રહેલી અમુલ્ય ચીજો પ્રકાશીત
કરો. વિવિધ શાસ્ત્રાદિક પુસ્તકોનું
વેંચન કરો, સત્યનો શોધ કરો. મંત્ર,
જંત્ર, સુકન, કિમિઓ એ સર્વ ખાત્ર ખાં-
તિ છે. સજ્જન પુરુષોનો સમાગમ રા-
ખો. કોઈનો પણ વિશ્વાસઘાત કરતા
નાહિ.

ક્ષમા જેવો બીજો સદ્ગુણ એકે
નથી. જેના હસ્તમાં ક્ષમા રૂપી સહ-
સ્ત્ર રમી રહ્યું છે તેને દુષ્ટોનો શો ડર
છે ! ક્રોધ કરતાં ક્ષમા કરવી એ મ-
હાત્મ પુરુષોનું લક્ષણ છે. માતાપિતા-
એ બાળકોને બાળ્યાવસ્થામાંથી જ ક્ષમા
કરવાની વિદ્યા શીખવવી જોઈએ. ઉત્ત-
મ પુરુષો, ક્ષમાના સદ્ગુણ રૂપી સૃંગાર
સર્જી પોતાનું વદન હમેશાં પ્રકાશીત

રાखे છે, માટે હરનીશ ક્ષમાનો સદગુણ
રૂપી શંગારસજો પળ મહા અપરાધ ક-
રનારને ક્ષમા કરવામાં પાપ છે, તેનો
પળ વીચાર કરજો.

ભાંગ, દારું, જુગાર આદિ વ્યસનોના
ફાંદામાં જરાપણ ફસાતા નહિ, અને ફ-
સાયલાને મુક્ત કરવા ઉત્તમ પ્રકારનો સુ-
બોધ કરો. વ્યસન, બુદ્ધિને ક્ષિણ ક-
રે છે, જ્ઞાનમાં ઘટાડો કરે છે, અને
આયુષ્ય ટુંકું કરે છે. માટે બંધુંઓ !
વ્યસનની જાલમાં કદી સપડાતા નહિ.
કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને મત્સર
એ મનુષ્યના પટરીપૂ છે માટે તેનો ત્યાગ
કરો. કામ મનુષ્યને અંધ બનાવે છે.
પરસ્ત્રી પરકદો કૂદ્રષ્ટિ કરતા નહિ
“Look at old as your MO-
THER and YOUNG as YC-
UR SISTER” અર્થ, વૃદ્ધ સ્ત્રીને મા-

તા સમ લેવો, અને યુવાનને બેહેન સ-
મ ગણો.

તુલસીદાસ કહે છે કે.

દૂહો

સૂચ્ય વચન ઓર લીનતા, પરસ્ત્રી માત સમાન;
ઇતને કીભે હારિ ન મિલે, તો તુલસીદાસ જમાન. ૧

ક્રોધને કદી વશ થતા નહિ. ક્રોધાગ્ની-
ની જ્વાળા મહાશ્રમથી સંપાદન કરેલી
કીર્તિનો પલકવારમાં નાશ કરી નાચે-
છે. “Anger is a SHORT mad-
Ness ” ક્રોધ એ એક જાતનું ઘે-
લાપણું છે. વળી “લોભે લક્ષણ જાય”
અને “ અતિ લોભ એ પાપનું મૂળ ”
એ કહેવતો સર્વ કોઈને જાણીતી છે.
માટે લોભી થવું નહિ. જે કંઈ મળે તે
ઉપરજ સંતોષ પામવો. “સંતોષિ નર
સદા સુખી. ” મદ અથવા અહંકાર
એ મનુષ્ય જાતનો એક મોટો દુર્ગુણ

છે. કોઈ પણ અહંકારી સુખી થયો ન-
થી. રાવણ સરસ્વા યોધ્યાઓ પણ મ-
દના આવેશમાં રોઝાઈ ગયા છે. માટે
અહંકાર ન કરો. દયાવાન થાઓ.

દૂહો

દયા ધર્મનો મૂલ્ય છે, પાપ મૂલ્ય અભિમાન;
તુલસી દયા ન છાંડીયે, જન્મ તક ઘટમે પ્રાણ. ૧

એ દુહો અહર્નિશયાદ કરો. જી-
વ હિંસા કદી કરતા નહિ. જેવો આ-
પણો પ્રાણ તેવોજ અવરનો છે. અને
જેમ આપણને દુઃખ થાય છે તેમજ
અવરને થાય છે એ વાત નિશ્ચે માનો.

દેશી કારીગરીને ઉત્તેજન, એ દે-
શ ઉત્કર્ષનું એક આનંદાધક ચિન્હ છે.
દેશીકારીગરો અને હુન્નરીઓને ઉત્તેજ-
ન મળે, માટે બનતા સુધી સ્વદેશનો
માલ ઉપયોગમાં લાવવાની મોટી અ-
ગત્ય છે. બાઢકોને પ્રથમ સંપૂર્ણ વિ-

ધ્યાન્યાસ કરાવી, વિવિધ પ્રકારનું જ્ઞાન આપો, સદુપદેશ કરો, આ જગતને વિષે તેઓના, ईश्वर, માતાપ અને ભાંડું વગેરે પ્રત્યે જ્ઞાન ધર્મ છે, તે સમજાવી, તેઓને જ્ઞાની, સદ્ગુણી સત્યવાદી અને સ્વદેશાભિમાની બનાવો. બાલકોને સદ્વિદ્યાનો વારસો આપો. લક્ષ્મિ ધનના વારસા કરતાં વિદ્યા ધનનો વારસો અતિ ઉત્તમ છે. લક્ષ્મિ ધનને ચોર ચોરી જશે, અગ્નિ બાઢી ભસ્મ કરશે, અને દુષ્ટ કોડપણ પ્રકારે હરી જશે; પણ વિદ્યારૂપી ગુપ્ત ધનનું કદી હરણ થનાર નથી. જો તમે તમારાં બાલકોનાં મન વિદ્યારૂપી જોતથી પ્રકાશીત કરશો તો તમે તેઓને પૂર્ણ ભાગ્ય જાઢી બનાવ્યાં એમ નિશ્ચય માનજો. એક વિદ્વાન કહેછે કે.

માતા શત્રુઃ પિતા વૈરી, યેન બાલો ન પાઠીતઃ

ન શોભતે સમા મદ્યે, હંસ મદ્યે વ્રકોયથા.

અર્થ--જે માતાપિતા પોતાનાં પુત્ર પુત્રીઓને વિદ્યા શીખવતાં નથી તે તેઓનાં વૈરો છે, તે બાલકો જેમ હંસના ટોલામાં બગલો શોભતો નથી, તેમ વિદ્વાન પુરુષોનો સભામાં શાભતાં નથી.

એક સુંદર, સકોમલ, સુર્યસમક્રાંતિમય બાલક મનોહર સ્વરૂપ છતાં, લક્ષ્મિમાં ઢટાયલું હોવા છતાં, અને ઉત્તમ કૂલમાં જન્મ લેવા છતાં, જન્મ સફળ કરો નાચે એવી વિદ્યા દેવીની પ્રસાદિ પામવા દુર્ભાગ્ય રહ્યું, તો તે સુગંધી વિજાના શાંભાયમાન ફૂલ જેવું છે.

વિદ્યાહિન મનુષ્ય પશુની પદવીને યોગ્ય છે, વિદ્યાર્થી સર્વ સુખ અને વૈભવ પ્રાપ્ત થાય છે, વિદ્યાર્થી મનુષ્ય યશ

रूपी सुगंधीदर पुपोना हार पहरे छे.
 विद्या कीर्तिनां वाजोत्र वगडावे छे.
 विद्या विदेशने विषे परमप्रिय स्नेहिछे.
 उत्तम कळमां जन्म पामेला पण वि-
 द्या संपादन करवा दूर्भाग्य रहेला म-
 नुष्यनुं कळ अधममां अधम गणाय छे.
 अने नीच कळमां जन्म पामेलो, पण
 विद्या देवीने प्रसन्न करी प्रसादी पामे-
 लो वीरलो जन सर्व स्थळे पूजाय छे.
 विद्या, माता प्रमाणे रक्षण करे छे, पि-
 ता प्रमाणे पोषण करे छे, पति प्रमा-
 णे दुःख दूर करे छे अने सर्व संपत्तिनी
 वृद्धि करे छे. टुकमां विद्या, देश उन्न-
 तिनो मूळ पायो छे. माटे प्रीय आ-
 र्यो ! तमारां पुत्र पुत्रीओने विद्यानां
 सुखमय फळ चखाडो. निश्चय मान
 जो के मात्र विद्या देविना प्रतापथीज

મનુષ્ય આ ભવસાગર તરવા સમર્થ
થાય છે.

શામળભટ કહેછે કે

દોહરો

વિદ્યામુલ્લે મોક્ષનુ, તત્વતણું છે તવ.

સ્વનુ મૂલતો શારદા, શાસ્ત્ર મકલ્નૂ સઃવ ?

વિદ્યાવશ સહુ દેવતા, વિદ્યાવશ કુલ્લકર્મ,

વિદ્યાવશ સહુ ઇષ્ટછે, વિદ્યાવશ ધન ધર્મ.

વ્યવહારમાં કુશલ રહો. જેટલી
બને તેટલી અવરની પ્રોતિ સંપાદન ક-
રો. મનમાં ગર્વ લાવી રંક અને ગર-
જવાનનો કદિ ધિક્કાર કરતા નહિ.
અતિશય ધર્માભિમાની થઈ બીજાપર
દેશ કરવો, ક્લેશ કંકાસનું બી રોપવું
અને ધર્મના નામે કોઈને પણ દુઃસ્વ દેવું
એ મૂર્ખપણાના ચિન્હ છે. મનુષ્યની યો-
ગ્યતા હમેશાં લક્ષમાં રાखો. જે બાબ-

त तमे समज्जवा अशक्त होते बीजा पा-
 सेयी शोखी लो. मनमां अवी खोटो
 गर्व ना लावो के हुं सर्व वाते परीपूर्ण छुं,
 अथवा मारामां संपूर्ण ज्ञान छे. सर्व
 बा एम समजो के हुं ज्ञानमां पाछळ
 छुं, अने एम समजवामांज तमारी शो-
 भा छे. कोईनो उपर जुलम, पक्षपात
 अथवा अन्याय कदि करवो नहि. देशा-
 टण करनारा साहसिक पुरुषोने साह्य
 करो. गरीब अने अशक्त मनुष्योने
 मफत औषध मळे, तेने माटे दयाळु
 थइ, औषधशाळाओ स्थापो. भूला
 पडेलोओने मार्ग देखाडो. तन रुपी
 नगरीमां व्याधी प्रवेश करे के त्वराथी
 औषधनी पेरवी करो.

मूर्ख पुरुषोनां समागम कदि राख-
 ता नहि. मूर्ख पुरुषोने उपदेश झेरी-

બાળ જેવો લાગે છે. જેમ ઘરને આગ લા-
 ગે તો તે ઓલવવા જલ્દી એક માર્ગ છે.
 સૂર્યના તાપથી દેહનું રક્ષણ કરવા છત્રો
 એક સાધન છે, ઉન્મત્ત હાથી તીક્ષ્ણ
 અંકૂશથી અજા સમ બની જાય છે, જે
 ગાય આદિ જનાવરો કાષ્ટના કડકાથી
 પાંતરાં થાય છે અને જેમ અનેક
 પ્રકારના ઔષધથી અનેક રોગ ટળી
 જાય છે, તેમ મૂર્ખને સુધારવાને આ અ-
 વનિને વિષે નીતિજ માત્ર ઉત્તમ
 ઔષધ હોય એવું દેખાય છે. જેમ
 સર્પને દૂધ પાયાથી તેનું શ્વેર વધે છે
 તેમ. મૂર્ખ સુબોધનાબે શબ્દો સાંભળ-
 વાથી આતે ક્રોધાયમાન થાય છે, માટે
 સજ્જનોએ આવા નીચ મૂર્ખ પુરુષોનો
 કદાપી સંગ કરવો નહિ. સંગ કરવો
 તો ઉત્તમનોજ કરવો. કારણ કેહેવત છે

के “ सोबत तेवी असर, अने संगत तेवां फळ. ”

श्रीमंतोमां नम्रता अने गरीबोमां उद्योग अवश्य होवां जोड्वा. उदय पछवाडे अस्त अने अस्त पछवाडे उदय, चडती पछवाडे पडती अने पडती पछवाडे चडती सुख पछवाडे दुःख अने दुःख पछवाडे सुख, ए तो आ सृष्टीनो नियमज छे. माटे चडतीना समयमां पैसाना मदथी फुलाई जई हुंज आ जगतनो राजा छे एवो गर्व कादे लाववो नहि, अने पडतीमां संकट समये हिमतहारी जवी नहि. जे कंइ आवी पडे ते धैर्यथी सहन करी, संकटमांथी विमुक्त थवा प्रयत्न करवा.

सद्बुद्धि जेवो बीजो गुरु एके नथी. जे कंइ करवुं ते विचारोनेज करवुं, कारण के “ऊतावळा शो बावराअ-

ને ધીરાસો ગંભીર ” પળ સમયસૂચક-
તા એ ચતુર પુરુષનો ચાતુરો છે. જે
કામ પોતાથી થાય તે બોજા ઉપર
ન નાસ્તવું, અને જે કામ આજે થાય
તેને કાલ વાસ્તે ન રાસ્તવું. કાર-
ણ કે દેહનો ભરૂસો નથી. યોગ્ય હોય
તેજ કરવું એટલે લજ્જાત થવું ન પડે.
સમય ને અનુસરી વર્તવું પણ નોતે
ને અઠગી કરવા નહિ. મન સુધારવા
સાથે તન સુધારવાને કદી વોસરવું ન-
હિ, કારણ કે મનને ને તનને ઘાડો સં-
બંધ છે. જેના મુઠમાંથી અસમ્ય અને
હલકા શબ્દો નીકળે તેને મૂર્ખ અને
અજ્ઞાન સમજો તેનો ત્યાગ કરવા પ-
હેલાં તેને સારો સુબોધ આપવો.

પ્રિય આર્ય બંધુઓ ! અવિચારપણે
સ્વર્ચ કરવો નહિ, કારણ કે ડહાડ સ્વ-
ર્ચ કરવાથી મોટા મોટા રાજા રજવાડા

અને શેઠ શાહુકારો કરજવાન થઈ પા-
યમાલ થઈ ગયાછે. મેહેનત કરો પણ
ભિક્ષાવૃત્તિ કદિ કરતા નહિ. મેહેનત
કરવા કંટાળતા નહિ, કારણ કે મેહેન-
ત વગર કંઈ પ્રાપ્ત થતું નથી. જેનામાં
બુધ્ધિ, સાહસ, ધૈર્ય, શક્તિ, અને પ-
રાક્રમ એ છ ગુણ છે તેને નિરંજન
નિરાકાર મહાપ્રતાપી પ્રભુ સાહય કરે
છે.

અવરને સુખી દેખી હું સુખીહું, એ-
વો ભાવ રાખો. નીતિ અને સદુપદે-
શના પુસ્તકો વાંચો, કે જેથી બુદ્ધિવધે
અને હિત થાય. જે મનુષ્યમાં વિદ્યા,
પરાક્રમ અને ધર્મ નથી તેનો જન્મ વ્ય-
ર્થ સમજવો. સદ્ગુણ અને સદાચરણ
એ સુખનું મૂલ અને દૂર્ભાગ્યનો નાશ
કરનાર છે. ઇશ્વરનો ભય એ નીતિનું
મૂલ છે. અને સત્ય, ધર્મ, સ્વતંત્રતા અ-

ने साधारण सुख ए एक प्रजानी उत्तम स्थितिनां चिन्ह छे.

प्रिय आर्यो! दीघे द्रष्टि दोडावी विचार करशो तो प्रत्यक्ष देखाशे के इश्वरे मनुष्यना कान, वाळी आदि धरेणुं घालवा घड्या नथी, पण मात्र सच्छास्त्र श्रवण करवाने अर्थ; हाथ कडांसांकळां अने पोंची बगेरे पहेरवा निर्माण कीधा नथी पण दान धर्म करवाने अर्थ; अनं तेमज आ शरीर अत्तर चंदन आदि सुवासीत तेलोनुं लेपन करवा पेदा कीधुं नथी, पण परोपकार आदि देश उन्नतिनां शुभ कार्य करी स्वदेश कल्याणार्थे श्रम लई, स्वदेशनी अने महाप्रभुनी सेवा करी प्रफुलीत थवा माटेज सज्युं छे.

अहो ! आर्य बधुओ ! मद्यपान कदी करता नहि. मद्यपान करवाथी

શરીરમાં વ્યાધી ઉત્પન્ન થાય છે, મતિ-
મંદ થાય છે, અને તન નિર્બળ થાય છે.
મદ્યપાન હાણીકારક છે. એથી મોટા
કૂઠા અને દેશ પાયમાલ થાય છે. જુઓ!
આપણા આર્યવૃત્તના મોટા યાદવ કૂ-
ઠાનો નાશ સાથો થયો ? દુષ્ટ વ્યસન
નથોજ. વ્યસન શિખરપર ચઢેલી
આશા દેશનો કીર્તિને પલકવારમાં
નિસ્તેજ કરી નાંખે છે. જુઓ મદ્યના
વ્યસનથી, પ્રાચીન કાળમાં તેનો ઉત્તમ
સ્થિતિને માટે પંકાયેલો, પેલા શુરા,
સાહસિક, અને કલાકૌશલ્યમાં નિપૂણ,
વીરલાયુનાનિ પુત્રોને જન્મ આપનાર
મહાન ગ્રીસ દેશ, પોતાનો પૂર્વેની કિ-
ર્તિનો ત્યાગ કરી, અર્વાચીન કાળની
કંગાળ સ્થિતિને સ્વાધીન થઈ પડ્યો
છે.

તેમજ પ્રિય આર્યબંધુઓ ! નૈણાં ભ-

રી નિહાळો, તમારા આર્ય દેશના પ્રા-
 ચીન કાઢના વિજયવંત વિરલા ક્ષત્રો-
 યોધાઓ, તેમજ શુરા રજપૂત લડ-
 વાઙ્ગીઓ, આર્ય દેશનું રૂપ, રંગ અને
 ગૂંગાર, આયેવૃત માતાનો કૂચને ધન્ય
 ધન્ય કંહવડનાર સપુત્રો, રણક્ષેત્રમાં
 પાછી પાનો કહાડવા સ્વપ્રામાં પળ
 સમજલા નહિ તેવા શૂર વિરો, રણક્ષે-
 ત્રમાં શત્રુના સેન્યને મરતાં મરતાં પળ
 ગ્રાહિ ગ્રાહ પોકરાવી, ચિરકાઠ નામ
 કરી જળાર પ્રકાશમાન યોધાઓ, અ-
 ને પોતાના સ્વદેશના કલ્યાણાર્થે સ્વદે-
 શાભિનના ઉઠાઠતા લોહાંથી લાલચોઠ
 બની ગયેલા, પોતાના પ્યારા દેશ અને
 ધર્મનું, વિદેશી વિકાઠાના ઘાયલ કરે
 એવા ઝેરા બાળો અને ખાલાની થતો વૂ-
 ટિમાંથી રક્ષણ કરવાને, પોતાનો પ્યારો
 પ્રાણ અર્પણ કરવા તત્પર થયેલા, અને

ते प्रमाणे करी पोतानी किरि, आ अ-
वनिने विये अमर करो जनार आ आर्य
माताना कूळदोपक पुत्रो, रणक्षेत्रनां रम-
कडां, अने प्रतापवान क्षत्रा अने रजपुत
विरो, के जे आ अकाणादि व्यसनरूपी
घातका शत्रुना, ते आना उपर जय मळव
वाथो, केवा कगाळ अने दया आणवा
जोग स्थितने शरणे जइ चड्या छे. वळी
ते ओपवनेनु शौर्य अने हिमत तजा केवा का
यर अने बायला बना गया छे, अने बीक-
णथइ पूर्वना माफक कीर्तिसंपादन करवा
केवा पाछळ पडो गया छे? अरे! ऐ सा-
थी! मात्र अफणि आदेना आते व्यस-
नथीज. तेमज जुओ व्यसनथो मराठा
अने मुसलमाना विजयो राज्योनो
केवो अत आव्यो छे !

प्रिय देशा बंधुओ ! प्राचिन इति-
हासना पानां उथलावो जुओ, के व्य-

સને કેવાં કેવાં મોટાં મહાભારત ઘાત-
 કી કામો કર્યા છે, કેવા કેવા દે-
 શોને પરતંત્ર કોધાછે, અને કેવા કેવા
 મહાન પુરુષોને મહાન સંકટોમાં રો-
 ળ્યા છે ? વિચાર કરી વ્યસનનો ત્યા-
 ગ કરો. ખાંચ ગાંજાદિક વ્યસનનો
 સંઘરો ન કરો. સાદા પણામાં સદ્ગુણ
 સંપાદન કરી દુર્ગુણોને દૂર નાસ્વી એક
 સર્વ શક્તિમાન સર્વેશ્વરનો પ્રાર્થના ક-
 રી, વિવિધ પ્રકરનાં સર્વ વ્યસનોથી વિ-
 મુક્ત રહેવું એજ સર્વેથી ઉત્તમ છે.

કોઈનો પણ ગુપ્તવાન પ્રસિદ્ધ કર-
 વી નહિ. પુરુષાર્થ કરવાનો પ્રયત્ન કરો.
 સંકટ સમયે ધિરજ ધરી સદ્ગુણોનું સં-
 રક્ષણ કરો. વિપત્તિ કાઢમાં પણ ક-
 દિ દુરાચરણ વાપરતા નહિ. ઓછામાં
 ઓછા બે કલાક પણ દેશ્વર ભક્તિમાં
 નિત્ય નિમગ્ન રહો. સ્વાર્થ કરતાં પર-

मार्थने धोको लागे अंबुं कदि करवुं न-
हि. राज्यमां न नो मांटा अधिकार म-
ळ्यां तां मात्र पगार उपरज जीविका
चलावजा. निस्पृहपणे अने निस्पक्ष-
पातपणे वर्तजा. लांच कदि लेता
नहि. कोईए तमारा उपर उपकार
कर्यो तो तेनो बदलो उपकारथीज
वाळजो, अने कदायि कोईए अपकार
कर्यो तोपण तेनो उपर अपकार क-
रवाने बदले उपकार करी संतोष पाम-
जो. वेपारने विषे कपट कावत्रां कदि
करता नाहे. क्लेश कदी करयो नाहे.

छप्पो.

करो कदी नव क्लेश, काळजु कोमळ राखो,
कूळनुं कापे मूळ, कुसंपो कापी नाखो,
कहाडे कीमतीकाळ, कुभाषण शीखवे लाखो,
करे सुकीर्ति कमी, कष्ट आयें छे लाखो,
क्लेश, कुसंप, कंकासने, कर्त्रि भातुं काटुं करो,

કહે મિત્ર કરગારિ આતે, કૈશ નામ સહુ પરહો. ૧

જ્ઞાતિ સંબંધી અને ધર્મ સંબંધી અ-
યોગ્ય રીતે વિના પ્રયોજને દ્વેશ વધા-
રતા નહિ. સમયને અનુસરતાં, યોગ્ય
શુભાષિત અને મધુર વેણ બોલવાં એ
વિદ્વજ્જનનું એક લક્ષણ છે. એકથી
અધીક સ્ત્રી પરણી ગळे જોતરું વઢ-
ગાડવું એ દેશ્વરી નિયમથી ઉલટું, અને
અતિશય સંતાપ ભરેલું છે. આ સસાર-
માં લગ્નની પવિત્ર ગાંઠથી પ્રેમનો ધા-
ડો સંબંધ સ્ત્રીએ, જ્ઞાની, સદ્ગુણી, સા-
હસિક અને સબલ એવા પુરુષ સાથે
અને પુરુષે ધરનું ભૂષણ, સદ્ગુણવાળો અને
મુશિલ સ્ત્રી સાથે બાંધવો, કે જેથી સ્ત્રી
પુરુષો આ સૃષ્ટિનું સ્વરું સુખ અને વૈભવ
ભોગવવા ભાગ્યશાળી બને. આ લોકને
વિષે માત પિતા જેવું બીજ કોઈ પૂજ્ય
નથી, એવું સમજી તેઓની સેવા

કરો, અને તેમની વૃદ્ધાવસ્થામાં તમારો ધર્મ-સમજી તેઓની રુડી રીતે ચાકરી કરો.

પુત્ર કરતાં નીતિ અને ભક્તિ ઉત્તમ છે એવું જાણી, જો કોઈને પુત્ર પ્રાપ્તિ ન થતી હોય તો તેણે શોક નહિ કરતાં, ईश्वर इच्छा પ્રમાણી, નીતિને માર્ગે વર્તિ સર્વદા પરમાત્માનું ધ્યાન ધરવું જોઈએ. કોઈનું પળ કરજ કર્યું, તો તે ફોટાડવાની કાલજી અને ઇચ્છા રાખો. કરજ કરી પાલુ ન વાલવું એ એક જાતની ચોરી છે.

ઉદ્યોગ સર્વ સુખનું સાધન છે. કોઈ પણ પદાર્થ વગર ઉદ્યોગે પેદા થઈ શક્તો નથી. નિંદ્રાવશ થયેલા વિકાલ સિંહના મુખમાં કોઈ ભક્ષ મુકી જતું નથી. ઉદ્યોગથી સુખરૂપી ફલ પ્રાપ્ત થાય છે. ઉદ્યોગી પુરુષોને પરમ

કૃપાલુ પરમેશ્વર સદા સહાય કરે છે.
માટે ભાઈઓ ઉદ્યોગ કરો.

ઉદાર બુદ્ધિ મનુષ્યનું ભૂષણ છે,
અને નીચ વુદ્ધિ દુર્જનનું લક્ષણ છે.
સંસારમાં ત્રણ પ્રકારનાં મનુષ્ય કહ્યાં
છે. ૧ ઉત્તમ, ૨ મધ્યમ અને ૩ કનિષ્ઠ.

૧ જે ઉત્તમ પુરુષો છે તેઓ દેશ
ઉન્નતિનું, એટલે દેશો બંધુનું કલ્યાણ થાય
એવું શુભ કાર્ય, અતિ ઉત્સાહથી આરંભે
છે, તેમજ અસંખ્ય વિદ્યો સામે ટકર
झीली, સ્વંતિપણું રાખી તેમાં જય મેલ-
વંવા પોતાનું તન, મન અને ધન અર્પ-
ણ કરવા સદા તત્પર રહિ, અંતે ઇશ્વર
કૃપાથી જય મેલવે છે; વઢી સ્વાર્થ ત-
જી પરમાર્થને અર્થે પોતાનો પ્રિય પ્રાણ
આપવા પણ પલકવારનો વિલંબ ક-
રતા નથી, તેઓ સંકટને સમયે સ-
દાચરણથી ડગતા નથી, નિતિ અને

ભક્તિને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ પ્રિય
ગણે છે, અને સ્વદેશાભિમાનનું ડકલ્લતું
સ્વીલતું લોહી, જેઓના શરીરના અવય-
વોની દરેક રંગોમાં રાત દીન જોશ-
બંધ વહ્યા કરે છે, તેઓના ત્વદયમાં
દયાનો નિર્મલ ઝરોહરનિશ વહ્યાં કરે
છે, તેઓ નિષકપટપણે વર્તિ પોતાનું
અતઃકરણ શુદ્ધ રાખે છે, અને તેઓ
કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર-
આંદિ મનુષ્યના ષટ રીપુને કદિ વશ
થતા નથી. આહા! ધન્ય છે એવા વિ-
રલા ઉત્તમ પુરુષોને! ધન્ય છે એવો
ભાગ્યશાળી માતાઓને કે જેઓની ફૂ-
લે આવાં રત્ન પ્રગટ થાય છે! અને
ધન્ય છે તે કિર્તિવંત અને વિજયી
દેશને કે જે આવા ઉત્તમ દેશહિતકા-
રી નરોને જન્મ આપે છે!

૨. જે પુરુષો મધ્યમ છે તેઓ આ-

નંદથી શુભ કાર્યનો આરંભ કરશે પળ વિઘ્ન હઠી જઈ, કંટાળો खाइ, કાયર-પળે તે તજી દેશે. સ્વાર્થપળ સાધસે, અને પરમાર્થપળ કરશે. તેમજ સર્વ વાતમાં મધ્યમ રહેશે.

૩. પળ જેઓ કનિષ્ઠ છે તેઓતો શુભ કાર્ય કરવા કદી પ્રયત્ન કરશેજ નહિ. “સ્વાર્થ” “સ્વાર્થ” અને “સ્વાર્થ” એજ શબ્દોની માઠા ભજ્યાં કરશે પરમાર્થ કરવાનો પલક વાર પળ વિચાર લાવશે નહિ. સ્વાર્થ સાધવા હજારોનાં ગઠાં વિંધશે. પરમાર્થ શબ્દ તેઓને કાઢજી કોરી નાશનાર તીર જેવો લાગશે. ધિક્કાર છે આવા નિચ પુરુષોને! સ્વે સ્વે તેઓ માત્ર પૃથ્વી માતાને ભાર દેવાનેજ જન્મતા હશે. આવા પુરુષો પોતાની જનેતાની કૂચ લજવે છે.

પ્રિય આર્યો ! ઉત્તમ આર્યો ! તમે

પ્રથમથીજ ઉત્તમ કહેવાતા આવ્યા છો, તમારા વંશનાં પૂર્વેના સિંહ બચ્યાંઓ, ઉત્તમ કાર્યો કરી, “ઉત્તમ” ની શ્રેષ્ઠ પદ્ધિ મેળવી ગયા છે, તે “ઉત્તમ” પદ્ધિના રુડા પ્રતાપથી, તમારા પૂર્વજો, તમારા દેશને પૃથ્વીની દસે દિશાએ પ્રખ્યાત કરી ગયા છે, તમારા દેશને કીર્તિ રૂપી દાન આપી ગયા છે, અને તમારા દેશને જગતના ઇતીહાસોના પાનામાં પ્રકાશીત કરી ગયા છે. દે-
વાંશી ઉત્તમ કૂળથી પેદા થયેલા આ-
ર્યો? તમારા બહાલા આર્યવૃત્તને વિશે એક અંગ્રેજી વિદ્વાન કેવું ઉંચું મત-
આપે છે, તે સાંભળો. તે કહે છે કે
“વૃદ્ધ ભરતચંડની ભૂમિ, પુરુષતાનું
પાલણું તને વંદન છે! સૈકો વર્ષના નિ-
ર્દય ઉપદ્રવો (હલ્લા) પળ જેને વિસ્મર-
ણનો ધૂલ નીચે ઢાંકી શક્યા નથી,

એવી પૂજ્ય અને સમર્થપાઠક માતા પ્રણામ! શ્રદ્ધા વા સત્યતાનો, પ્રેમની, કવિતાની અને શાસ્ત્રની પિતાભૂમિ! તને નમું! તારા ભૂતકાળનો (મહિમા) અમારા પશ્ચિમના (યુરોપના) ભવિષ્ય-માં સર્જાવન થાઓ એવું માગીએ છીએ.”

આહા! અર્વાચીન કાળના વિદેશી મહાન વિદ્વાનો તમારા આર્ય દેશની આવી સ્તુતિ ગાય છે, અને ભૂતકાળનો મહિમા પોતાના દેશમાં આવે એવું ઇચ્છે છે તો પૂર્વે આ તમારો વહાલો આર્યવૃત્ત, વિદ્યા, કલા કૌશલ્યાદિક બાબતોનો કેવી સર્વોત્તમ સત્તા ભોગવતો હશે !

વળી એક અર્વાચીનકાળનો આર્ય વિધ્વાનને છે કે “અહો! પ્રચંડ અદ્ભુત વિચિત્ર મૂર્તિ ! જે ભૂમિપર આ-

શ્રયપામી મહાન આર્ય વિદ્વાનોએ વેદ
રૂપી કીર્તિના અચળ અમરદૂર્ગો બાં-
ધ્યા ! જે ભૂમિપર સૂર્યવંશી અને ચંદ્ર
વંશી ક્ષત્રીઓએ મહા પરાક્રમો કરી ય-
જ્ઞના હાર પેહેન્યા? જે ભૂમિપર મહાભા
રત તથા રામાયણમાં વર્ણવેલાં પરાક્ર-
મો થયેલાં! જે ભૂમિપર શ્રીરામ, વિક્ર-
માર્જીત, શાહીવાન, સીધરાજ, કુમાર
પાઠ, શીવાર્જી વગેરે યજ્ઞશિવ પુરુષો
એ કીર્તિ કઢગી મેઢવેલી ! જે ભૂમી-
પર એવા મહાન પુરુષો જન્મેલા કે જે-
મણે પોતાની નવેનિદ્ધ અને અષ્ટમા-
સિદ્ધનો ત્યાગકરી કનક કાંતાનો સ્પ-
ર્શ પણ ન કરવા નિશ્ચય કરેલો અને
જેઓ તે પ્રમાણે વર્તેલા ! જે ભુમીપર
પતિવ્રતાસ્ત્રીઓ પોતાના ભરથારની પા-
છલ સતી થયેલીઓ ! જે ભૂમીપર મ-
નુ, પાણીની, ધનવંત્રી, વ્યાસ, વાલ્મિ-

ક કાલીદાશ વગેરે મહાપંડીતોએ દેહ
ધારણ કરી દેશનં નવાલોચનો રૂપો દા-
ન દોધેલાં ! જે ભૂમિએ નાના પ્રકારના
દુઃખો સેંકડો વર્ષ સહન કરી પોતાનો
ધર્મ તથા રુઢીઓ જાલવી રાખેલી ! તે-
વાતેવા આ આર્યદેશની ભયાનક પ-
ણ કરુણાઢ અને દયાઢ મૂર્તિની જ્ઞા-
ત્રીકરીને કયા આર્યની સર્વ રોમાવઢી
આનંદયુક્ત નહિ થાય !”

પણ અરે ! અર્વાચીનકાઢમાં તમારા
આર્યદેશની, તેમજ આર્યવંસના છોરુ-
ઓની, વ્રદ્ધજ્ઞાની બ્રાહ્મણોની, શુરાક્ષત્રી
ઓની, વેપારમાં વિરલા વૈશ્યની, અને
દાસ્તવમાં પ્રવીણ શાણા શુદ્રોની શી
અવસ્થા ! યૂરોપ, અમેરિકા આદિ દેશો
ના મહાન વિદ્વાનોને આકર્ષણ કરનાર
ઉત્તમ આર્યધર્મની શી સ્થિતિ અને જેની
પૂર્વની કારોગરોના ઉદયના કિરણો અર્વા

ચીનકાઢના વિદેશી વિદ્વાનોને આશ્ચર્યતામાં નિંદ્રા વશ કરી નાખે, તે કારીગરીની શી દશા!

અહો પ્રિય આર્યો! અરે ક્યાં છે તે આર્યત્વ? ક્યાં છે તે આર્ય ભૂમિપર થયેલાં પરાક્રમો! ક્યાં છે તે યુધ્ધરંગ! ક્યાં છે તે પ્રેમ શૌર્ય! ક્યાં છે પેલી આર્યવૃત્તના ત્વદ્યમાં વાસ કરી રહેલી સરસ્વતિ, લક્ષ્મીજી આદિ મહાદેવિઓ, અને સંપેશ્વર બલદેવજી આદિ મહાદેવો! અને ટુંકમાં ક્યાં છે પેલા આર્ય કૂલદીપક પુત્રો અને પુત્રીઓ! અરે હાલમાં તો કંઈ દ્રષ્ટિ પડતું નથી. સચ્ચિદાનંદ મગ્નમહસ્ત રૂપીઓનાં દર્શન દર્લભ થઈ પડ્યાં છે. બ્રહ્મજ્ઞાની બ્રાહ્મણો પોતાનું શ્રેષ્ઠપણું તજી, વિદ્યા હિણ બની ભિક્ષાવૃત્તિનો નીચ ધંધો હેઠે બેઠા છે, રણક્ષેત્ર ધુજાવનાર યુ-

ધ્ય મહામસ્ત ક્ષત્રી વિરો અને રજપુતો
અફોળ આદિ વ્યસનોના ભોગ થઈ શો-
ર્ય હિણ, અને કીર્તિહેણ થઈ પડ્યા છે,

વેપારી વર્ગ વેપાર ભાગી પડવાથી
મોઢા પર તમાચો મારી મોઢુરાતું રાखी
ચિંતારુપે ચિતામાં શોકાગ્નિથી બઢી ઉ-
દાશોમાં પોતાના દિવસ નિર્ગમન કરે
છે; અને બીચારા સુદ્રોને તો “અંનને
ને દાંતને વૈર થઈ પડ્યું છે.” તેજ પ્ર-
માણે ધર્મ, સંસારી રીવાજો, દેશી કારી
ગરી આદિક બાબતોમાં આ આર્યવૃત્તના
વાસીઓ દયા આળવાજોગ સ્થિતિના
ભોગ થઈ પડ્યા છે.

અરે! અર્વાચીનકાલમાં સ્વતંત્રતાની
આનંદમય લહેરોથી મગ્ન થવા દૂર્ભાગ્ય
થઈ પડેલા પળ અંગ્રેજના રાજ્યથી
સુખી થયેલા આર્યા! જાગૃત થાઓ!
સંપરુપી સુંદર સત્ત્વા સર્જો, કમર કસો

દેશ સુધારારૂપી રણક્ષેત્રમાં ધુમો; સંસારી આદિ રીવાજોમાં સુધારો કરો, સદગુણોનો સત્કાર કરી, દુર્ગુણોને દૂર કરો, લક્ષ્મી વિદેશજતી અટકાવો, વેપારની વૃદ્ધી કરો, આર્યવૃત્ત માતાના ઉગતા યુવાન પુત્રોને તેઓના ધર્મ સમજાવો, અને અર્વાચીન કાળની સ્થિતિ, શ્રદ્ધિમા અસ્તોદયના નિમયની માત્ર સાધન-ભૂત છે એમ સમજી, સ્વેદ યુક્ત ન થતાં, સ્વદેશ સુધારાના સાહીત્યો સજવા સર્વ આર્યો એકમતથી તત્પર થઈ પૂર્વેનો યશ, પૂર્વેની કિર્તિ અને પૂર્વેનો વૈભવ ભોગવવા સમર્થ થઈ, વિદ્યાદિક બાબતોમાં તમે આર્ય વંશના અમુલ્ય રત્નો છો, આર્ય માતાના કૂલદીપક છો, અને આર્ય વંસના યશશિવિ બચ્ચાં છો એવું પ્રત્યક્ષ દેખાડી આપો. ઓ ઇશ્વર હવે દયાલાવી મારા આર્ય જનો-

ઉપર કૃપા કર, તેમને સન્મતિ આપ, તેઓ સ્વદેશ સુધારાના ઉત્તમ કાર્યો કરે એવી તેઓના હૃદયમાં પ્રેરણા કર અને જે ઉત્તમ કાર્યો કરવા તેઓ ઇચ્છે તેમાં સાહ્ય કરી તેઓનો જયજયકાર કર એજ મારી સ્વરા અતઃકરણની પ્રાર્થના છે એજ મારી અભીલાષ છે. અને એજ મારી માગની છે,



